

פסחים עא

משה שווערד

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף עא עמוד א

הסבר דעת הסוברים דזביחה בשעת שמחה

בשעת שמחה. הנה אית קמאי ז"ל דס"ל להילכתא דבעינן זביחה בשעת שמחה, ודלא כדעת הרמב"ם, ולכאן' הרי בזמן דליכא שלמי שמחה מבואר בגמ' דמשמחו בכסות נקיה ויין ישן דזה דבר המשמח, והרי לא מצינו דצריך שתהיה יצירת היין לשם שמחה בשעת שמחה ביום טוב עצמו, ומאי שנא בשר דזה הוי נמי דבר המשמח בעצם, ומאי איכפת לן מהשחיטה וזמנה דנימא דצריך שתהא לשם שמחה, ועוד דהרי כהנים יוצאים ידי שמחה באכילתם את החטאת, וכן יוצאים יד"ח שמחה באכילת נדרים ונדבות ומה נתחדש בזה דבעי דשחיט לשם שמחה. והרי בדין קרבן אינו יוצא בקרבן דאינו שלו אלא דאכילת הבשר הוי בעצם שמחה. והנראה בזה דהנה בגמ' תמורה דף י"ד ב' ילפינן מדכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לכד מנדריכם ונדבותכם וגו' דמצוה להביא כל הקרבנות שיש לו חובה על עצמו מכל השנה בשעה שעולה לרגל, ויעוי' בשיטמ"ק שם אות י"א שהביא מהסיפרי דהטעם שציוותה התוה"ק להביא אז כל קרבנותיו הוא משום דמצוה ברגל שיאכל בשר הרבה מכל ימות השנה וישמח ברגל. ולפ"ז מבואר שפיר דעצם ההקרבה ביום טוב מצוה היא, וכדברי השיטמ"ק דרצון התורה שיאכל במועד בשר הרבה, משום שמחה, וע"כ ציוותה התוה"ק שיקריב ברגל עצמו. ושפיר מבואר דבעינן זביחה בשעת שמחה. וכ"ז הוא דין דוקא בבשר שהוא מהקרבות ולא ביין וכסות.

2. רש"י מסכת פסחים דף עא עמוד א

לרבות לילי יום טוב האחרון - ואין שמחה אלא באכילת שלמים, ויום טוב האחרון גופיה לא, דהא תרי זימני שבעת ימים כתיב גבי שמחה כדפרישית, וממילא אימעיש שמיני.

3. תוספות מסכת פסחים דף עא עמוד א

לילי יום טוב האחרון - [1] פי' בקונטר' דווקא לילה אבל יום שמיני לא וקשה לריב"א דהתנן ההלל והשמחה שמונה וליכא למימר משום ליל שמיני קתני שמונה דליכא שמונה לילות דליל יום טוב ראשון לא קחשיב ועוד דומיא דהלל דעיקרו ביום ועוד דכי פריך לקמן ואם איתא זימני דלא משכחת לה שמונה כגון שחל להיות יום טוב הראשון בשבת ואי כפירוש הקונט' תיקשי נמי לכולי עלמא דכשול יום שמיני באחד בשבת אז ליכא אלא שבעה דמתי יוכל לשחוט לליל שמיני שהוא מוצאי שבת דאי שחט בערב שבת איפסלא לה [2] הלכך נראה לפרש דלילי יום טוב האחרון לאו דווקא דה"ה ביום.

4. שערים מצויינים בהלכה

דף עא. לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה.
פרש"י דוקא לילה ולא ביום
האחרון. והתוס' הקשו, הא תנן במס' סוכה
(מב:) ההלל והשמחה שמונה, ועוד דהלל
ביום הוא, ולכן מסיק דה"ה ביום.
והמהרש"א שם (ריש פ"ד) העיר, דרש"י
סותר עצמו, שכתב שם (מת. ד"ה לרבות)
דכיון דאיתרבי ליל יו"ט האחרון ק"ו ביום
דהוא עיקר, ועוד כתב, שגם התוס' סותרים
עצמם, ולא תירץ כלום. ועי' בצל"ח כאן,
ובערוך לגר (שם) שתירצו הסתירות.

5. מלבי"ם דברים פרק טז פסוק טו

והיית אך שמח, כגירסתנו נמצא בגמ' פסחים (דף עא) סוכה (דף מח), וגי' הספרים משוכשת כמו שהגיה הגר"א, ודרך הלמוד זה נראה משום דאמר ב"פ שבעת ימים דמשמע שבעה ולא שמונה, אומר שזה רק לענין שיזבח שלמים שמ"ש ושמחת בחגך פי' שתשמח בבשר שאתה מביא חגיגה ממנו כנ"ל (סי' קצו) דהיינו בשלמי שמחה וזה אינו מחויב רק ז' ימים, אבל בשמחה מחויב גם בשמיני, ועז"א והיית אך שמח ר"ל שמח לבד בלא זביחת שלמים, שזה מצוין במלת אך אך שמח לא זוכה שלמים, ומה מבורר שאינו מרבה יום טוב הראשון שהלא נאמר אך וי"ט הראשון הוא מחויב בשלמי שמחה ואינו אך שמח לבד, **ובזה תראה שאין סתירה בדברי רש"י שבפסחים כתב שדוקא ליל שמיני אבל יום שמיני לא דב"פ ז' ימים כתיב ואמעית שמיני, ובסוכה כתב דכ"ש יום שמיני שהוא עקר שחייב בשמחה, שבפסחים מדבר לענין זביחת שלמים וזה אין נוהג ביום שמיני דז' ימים כתיב, ובסוכה מדבר לענין שמחה לבד בבשר שי"ל מיום שביעי, ובזה יום שמיני כ"ש מליל שמיני, וזה רק לענין שמחה דהא בלילה לא משכחת זביחה וה"ה יום דאתיא ק"ו מלילה הוא רק לענין שמחה, וכן עמ"ש ההלל והשמחה שמונה פרש"י לאכול בשר שלמים ר"ל רק לאכול לא לזכות ומיושב קו' התוס' בזה:**

6. מהר"ץ חיות מסכת סוכה דף מח עמוד א

גמרא והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב אחרון. נ"ב הכל תמהו דהרי אכין ורקין מיעוטיין הם וכאן דריש לרבות ובשם הגאון החסיד מהר"א מווילנא שמעתי דבאמת בימי יום טוב של חג הראשונים היה מצות סוכה ולולב ושמחה וכאן נאמר אך שמח היינו מיעוט דרק שמחה ולא סוכה ולולב והיינו יום טוב האחרון דאין שמה רק שמחה ותו לא וא"כ מוכח לרבות דשמחה נוהג עכ"פ אבל לעולם אך מיעוטיא ונכון. ועי' שם אפרים למורי מהרא"ז מרגליות ז"ל פ' ראה:

7. תוספות מסכת פסחים דף עא עמוד א

או אינו אלא לילי י"ט הראשון - ולא בא למעוטי שאר לילות אלא לילי יום טוב האחרון.

8. שערים מצויינים בהלכה

חדא דשעירי הרגלים, חי נאכלין צלי אין נאכלין, ושמחה בחי ליכא. פרש"י דאם בא לאכלו בשבת, לא יאכילנו כי אם חי, דאין צליה ובישול דוחה שבת, ובשר חי אין כאן שמחה. וקשה עמש"כ הרמב"ם (מאכ"א פי"ד הי"א) דאם אכל חלב חי פטור, משום דשלא כדרך הנאה הוא, וא"כ הא אכילת קדשים צריך שיאכלו הכהנים דרך גדולה דכתיב (קרח יח-ח) "למשחה" כדאיתא במס' חולין (קלב:) וברשב"ם לקמן (ק"ט: ד"ה כגון), וכשאוכל חי אין כאן אפי' אכילה. ועי' במס' מנחות (צט:) שעיר של יוה"כ שחל בערב שבת, נאכל לערב, והיינו הבבלים שאוכלין אותו כשהוא חי, ועי'

בתוס' יו"ט (שם), ואפשר דלדידהו שאין קצין בו הוי כדרך אכילה, וזה דוחק. ועוד שכתב במשנה למלך (יסוה"ת פ"ה ה"ח) שיש לחקור, אי הא דאמרין דכל איסורי תורה אין לוקין עליהן שלא כדרך הנאתן, אם נאמר זה גם במצות עשה כגון אכילת מצה וקרבן פסח אם אכלן שלא כדרך הנאתן אם יצא י"ח, ודעתו נוטה שאין חילוק דכיון דלא מיקרי אכילה לגבי איסור, ה"נ לא מקרי אכילה לגבי מצוה, אלא שלא מצא עוד מפורש בזה, וצ"ע מהכא. וראיתי בבדק

9. ספר מנחת חינוך - מצוה ז - אות ג

ועיין עוד בכרתי ופלתי שם, שכתב דחי וכן קודם בישול מאכל בן דרוסאי הוי, ליה שלא כדרך אכילה, וכבר כתבתי כמה פעמים בחיבורי זה דחי הוי כדרך אכילה, **ממשנה דמנחות צ"ט ע"ב דשעיר יום הכפורים שחל בערב שבת נאכל השעיר לערב בליל שבת חי, ושם מצות עשה דאכילה כתיב [שמות כ"ט, ל"ג] ואכלו,**

וכבר הסכימו דאין חילוק בכדרך אכילה בין מצות עשה ללא תעשה. וגם מבואר בפסחים פרק אלו דברים ע"א ע"א ושמחה בחי מי איכא, נראה דשמחה לא שייך אבל הוי כדרך אכילה.

10. רש"ש על מנחות דף ק/א

תד"ה ששונאין. אע"ג דמצוה קעבדי של"י לידי נותר. מדל"ק דמקיימי מ"ע דואכלו אותם. משמע דבאמת לא מקיימי באכילה כזו דהיא שלא כדרך אכילתן. ואע"ג דאצלן היא דרך אכילה לא מהני. עי' מל"מ פ"ה מהל' יסה"ת ה"ח. ונפשט ספיקו שם בד"ה יש לחקור. וכן הכריע השעה"מ שם בראיות נכוחות. ולפ"ז מה שסיימו התוס' לפי שהרגילו כו' בכה"ש ומחזי כרעבתנותא. עדיפא הל"ל דלא מקיימי המ"ע:

11. ספר בית הלוי ח"ג - סימן נא

וכתבתי הסברא בזה בבית הלוי חלק א' סי' ב' (אות ז') דבשלמא אכילת פסח ומצה דהחיוב על האדם שהוא יאכל צריך כזית אבל מצות אכילת קדשים דאינה חיוב על שום אדם שהוא יאכלנו רק המצוה שיהיה הקרבן נאכל משו"ה גם כשמחלקו להרבה אנשים הרי מ"מ נתאכל הקרבן לא בעינן כזית ובמצוה כזו ס"ל לר"ל דאין צריך כוונה ואפשר דבזה כו"ע מודים דא"צ כוונה... המל"מ בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"ח סוד"ה יש לחקור) נסתפק באכילת מצוה אם יוצא בו שלא כדרך אכילתן. ולכאורה נראה דהרי במס' מנחות דף צ"ט ע"ב אמרו והבבליים אוכלין אותו כשהוא חי והרי בפסחים דף כ"ד ע"ב איתא דחלב חי הוא שלא כדרך הנאתן. ודוחק לחלק בין חלב חי לבשר חי הרי דגם שלא כדרך אכילתן הוא מצוה. אמנם לפי מה שכתבנו דמצות אכילת קדשים א"צ כזית כיון שהמצוה אינו חוב על גוף האדם רק המצוה על הקרבן שיהיה נאכל וי"ל דמשו"ה ג"כ מהני שלא כדרך אכילתן דהרי נאכל הקרבן ועיי' בתוס' שבועות דף כ"ב ע"ב (ד"ה אהתירא קמשבע) דשלא כדרך אכילתן גריעי מחצי שיעור, וא"כ אין מזה ראייה למצות אכילת מצה וכדומה דצריך כזית דוקא:

12. תוספות מועד קטן דף יד/ב

עשה דיחיד - משמע דאבילות איכא עשה דאורייתא מדלא קאמר ודחי עשה דרבנן והאי דקאמר לעיל (דף יא:) לא מבעיא ימי אבלו דרבנן היינו עשיית מלאכה דנפקא לן (לקמן טו:) באסמכתא מוהפכתי גיכמם לאבל אבל גוף האבילות דאורייתא מיהו נראה לי דשמחת הרגל נמי דרבנן ושמחת היינו בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה (ח.):

13. מרומי שדה מסכת פסחים דף עא עמוד א

תוס' ד"ה לאו, וא"ת א"כ תיפוק ליה מאידך קרא כו'. התוס' אזלי לטעמייהו דס"ל במו"ק דף י"ד דאבלות מדרבנן. וא"כ שמחת יום טוב דרבנן, אם לא בקרבן, משו"ה שפיר מקשים. אבל שיטת הרי"ף והרמב"ם דאבלות יום ראשון מה"ת, וה"ה שמחת יום טוב מה"ת, וא"כ נפ"מ לענין שארי שמחות. וכבר ביארנו בהע"ש סי' י"ז:

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף עא עמוד א

אלא א"ר פפא משמחו בכסות נקיה ויין ישן... לדעת התוס' במועד קטן דף י"ד. הוא רק דרבנן והאידינא מצות שמחה רק דרבנן אבל להרמב"ם גם בזה"ז מ"ע הוא בבשר ויין דכפי יכלתו מקיים המצוה בזמן המקדש רק בשלמים אבל היום גם בשאר דברים. עי' שאגת אריה סי' ס"ה פוסק כהרמב"ם והוכיח דגם דעת הרי"ף וטור ועוד סוברים כן, דהרי"ף סובר דאבילות יום א' דאו' ובגמ' שם במ"ק איתא אתי עשה דרבים דשמחה ודחי עשה דיחיד היינו דאבילות ולהרי"ף דאבילות יום א' דאו' א"כ היאך אפשר לדחות דאו' משום מצוה דרבנן בקום ועשה, וע"כ משמע דסובר הרי"ף דשמחה בזה"ז ג"כ דאו'.

15. עיין בקובץ אור ישראל ניסן תשס"ט-מצות שמחת יום טוב בזה"ז

ATTACHED

16. תוספות מסכת פסחים דף עא עמוד א

מנין לאימורי חגיגה שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין כו' - מהכא נפקא בכל אימורין.

17. צל"ח מסכת פסחים דף עא עמוד ב

במשנה הפסח ששחטו וכו'. הא דנקט דין זה בפסח ולא נקט דין זה בחטאת הציבור שהוא דבר השכיח כמה פעמים בשנה בר"ח וברגלים. ובתוספתא באמת שנינו בפ"ה דמכילתין [ה"ד] חטאת הציבור ששחטן בשבת שלא לשמן חייב. ונראה דמשום דבעי למתני בסיפא פלוגתא דר"א ור"י באחרים ששחטן לשם פסח, ושם מודה ר' יהושע באימורי ציבור שיש להם קצבה, משום הכי נקט נמי ברישא הדין בפסח.

18. מהרש"א חידושי הלכות מסכת פסחים דף עג עמוד א

גמרא שחטו שלא לאוכליו פשיטא כיון דהתם פסול כו' הכא ניחא דניחא ליה למפרך אסיפא דשלא לאוכליו משום דרישא דשלא לשמו קתני משום דקבעי לאפלוגי ר"א ור"י אלא אסיפא קשיא ליה דלא אסיק אדעתיה למימר דתני סיפא אידי אבל בסמוך דבעי מיניה דבשלא לאוכליו לדברי המקלקל כו' מה תיקון אמאי לא בעי הכי ברישא דשלא לשמו חייב מה תיקון ויש ליישב דברי שא דאיירי בעוקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי דתיקון דפסול לשלמים הוא ולא מחייב אנותר דידיה כמו אנותר דפסח אבל בסיפא דשלא לאוכליו דמעיקרא היה פסח ועכשיו נמי פסח פסול א"כ מה תיקון וק"ל:

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף עא עמוד ב

רש"י ד"ה שחטו... ולא אנוס וכו'. והנה כבר חקרו האחרונים אחיזקו ח"ג פ"ג בטעם התורה טענה בדבר מצוה פטור מחטאת משום דלא הוי דומיא דע"ז, דילפינן לה בשבת דמה שגגת ע"ז הוי בדבר שאי"ב מצוה אף כל חייבי חטאות שהוקשו לה מיירי במקום שאי"ב מצוה יצא טעה בדבר מצוה, ויל"ע אי הוי גזיה"כ דרק בשגגה דומיא דע"ז או דיש בזה סברא לומר דבגוונא דהמצוה גרם לו לשגגה הו"ל בזה יותר משוגג וקרוב לאנוס, ולפי"ז לא הוי סתם גזיה"כ במתעסק במצוה.

20. ספר דבר שמואל

ר' יהושע פוטר. ופירש"י דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דכו פטור, נראה כוונתו דאף לפי מחשבתו מימי אסור לו לשחוט שלא לשמו ואף המצוה נעשית כתיקונה מימי כיון דדיעבד כשר נחשב עכ"פ למצוה כל דכו.

ומקור הדין דטועה בדבר מצוה פטור איתא בשבת (דף קל"ז ע"א) דיליף מנ"ז [שהקשו כל הערות שצחורה להטאת ע"ז, רש"י] החס לא עריד במצוה הכא עריד במצוה, עיי"ש, ל"ל דלאחר שגילתה חורה לפטור טועה בדבר מצוה אמרינן דטעמא דקרא הוא דמחמת טירדת המצוה נחשב כאנוס ולא כשוגג, וכן נראה מלשון רש"י בד"ה יש להן קצבה לאין זה עושה אלא שוגג דלא היה לו לטעות בדבר" עכ"ל, וברמב"ם פ"ב שגגות ה"ב כי"ד הכא על יבמתו וכו' היא נדה וכו' לא ידע רמ"ז פטור מחטאת שהרי עשה ברשות וכו' אבל יבמתו אינו רגיל בה כדי שישאל לה וכו' וכן מי שכיו לו ב' תינוקות וכו' ושכה ומל שניהם בשבת פטור מחטאת שכרי יש לו רשות למול אחד מהם בשבת וכו' הואיל וזמנו צהול אינו מדקדק עכ"ל, ומבואר מדבריו דכל דבר שיש לו רשות לעשות בלא חקירה ודרישה אי"ז שוגג דחיוצ חטאת הוא דוקא מחמת שלא חקר ודקדק שאבו גדר השוגג, וכל שטועה בלא חקירה ודרישה הוי עשייתו שלא ברשות, ועפ"ז יתפרש במתניתין הק"ו דר"א דזבחים כיון שהם אסורים לשמן אינו צהול להקריבם ואינו אנוס, והשיב ר' יהושע דעכ"פ הוא צהול להקריב קרבנות לשם פסח, וכמו"כ זהו החילוק בין יש לו קצבה לאין לו קצבה, דדבר שדרך בני אדם עלולים לטעות בקל זהו עושה וכו' קרוב לאנוס ואינו שוגג אבל דבר שיכול לברר בקל זהו גדר שוגג ולא טועה, ולכך בדבר שאינו ראויים או שניה לדבר האסור או יש לו קצבה נכלל בגדר שוגג ולא נקרא קרוב לאנוס. *

21. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף עא עמוד ב

שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור. התוס' כותבים דוקא לר"י הא לר"א חייב וזה חידוש, דהרי "אנוס גמור הוא". והנה התוס' בחולין י"א ע"א ד"ה אבל רוצים ללמוד דאזלינן בטר רוב דהאיך שוחטין התמיד בשבת שמא הוא טריפה אלא ודאי משום רוב. ודחו שם דשמא זה צוותה התורה לשחוט אף דספק טריפה הוא ואין ראייה דאזלינן בטר רוב. וזה תלוי, אם אדם אוכל ואחר כך מצא טריפה אם נאמר דאזלינן בטר רוב אין צריך כפרה, ואם לא צריך כפרה.

22. מרומי שדה מסכת פסחים דף עא עמוד ב

שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור. ופירש"י שאנוס הוא. וכן טעמא דסיפא גבי משכו הבעלים את ידם כו'. אלא דכאן פי' הטעם מפני ששחט ברשות. והיינו אף על גב שאינו אנוס כל כך, שהרי היה אפשר לו לחקור. אבל חכמים לא חייבו לחקור, והתירו לסמוך על החזקה. אף על גב דאפשר לחקור ולברר. ודלא כר"י בנו של ריב"ב לקמן ע"ג ב' דס"ל דהו"ל לברורי. אבל בנמצא טריפה א"צ למיתני מפני ששחט ברשות, דפשיטא דאנוס הוא. והנה התוס' להלן דף ע"ג בד"ה שחטו פקפקו על פי' זה מסוגיא דלהלן ע"ג ב', דקאמר גבי משכו הבעלים את ידם, ואי ר"א חטאת נמי ליחייב, דהא לית ליה לר"א טעה בדבר מצוה פטור. ומשו"ה העלו טעמא דמשנתינו משום טעה בדבר מצוה וכולה ר"מ היא. ותמוהים דברייהם, דהאיך יעלה על הדעת דלר"ש או לר"מ אליבא דר"א שחט ונמצא טריפה חייב חטאת, והלא אנוס גמור הוא. אלא ודאי כפירש"י. וסוגיא דלהלן ה"פ, דמוקי להברייתא דתניא בחול כה"ג ישרוף מיד, משום דר"א היא דאמר שחטו לשם פסח פסול, וא"כ מיירי דשחטו בפ"י לשם פסח. והכי פירש"י שם דשחטי' בהדיא לש"פ, דאי שחטו סתם כשר, שהרי לא בעי עקירה וסתמא שלמים הוא. ודלא כהמהרש"א שנתקשה בפירש"י. ואחר ששחטו בפירוש לשם פסח, וזה לא עשה ברשות, שהרי יכול היה לשחטו סתם, ואי היו הבעלים קיימים הוי פסח כשר, ואי משכו ידם או מתו הוי שלמים. ואף על גב שלא היה ראוי לשחטו בשבת, מכ"מ חכמים הרשוהו שלא לחקור, ולסמוך על הרוב, מפני דוחק הזמן. אבל למאי יפרש לשם פסח, ואי משכו הבעלים ידם או מתו הוי זבח פסול. ולזה לא נתנו חכמים רשות בלי חקירה, שהרי אין בזה הכרח. ולמה זה דומה, להא דתנן ביבמות דף פ"ז ב' ועי' דף צ"ב א' נתנו לה רשות להנשא, והלכה וזינתה חייבת, ואף על גב שהותרה להנשא ולסמוך שמת בעלה, מכ"מ לזנות לא התירוהו לסמוך על הרוב, וא"כ היה לה לחקור. וכן כאן אם נתנו חכמים רשות משום טורח וריבוי פסחים שלא יוצרך לחקור, אבל לשחוט לשם פסח, ויהיה הזבח פסול בגופו אם יודע שמתו בעליו או נטמאו, לזה לא התירו, א"כ הוי טעה בדבר מצוה לבד וחייב חטאת:

ועדיין קשה, דא"כ אפילו לר' יהושע דאית ליה טעה בדבר מצוה פטור, יהיה חייב אי הוי ס"ל דהוי פסולו בגופו, שהרי לא עשה מצוה, וברשות ג"כ לא הוי. וי"ל דהוי אפשר לומר דהברייתא ס"ל כר"מ דטעה בדבר מצוה פטור, אפילו לא עשה מצוה, משו"ה רק לר"א חייב. וכ"ז אינו אלא בנודע שמשכו בעלים כו', אבל נמצא טריפה ודאי פטור מטעם אנוס:

23. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף עא עמוד ב

שחטו ונמצא בעל מום. יש מחלוקת בהדין דצריך בקרבן פסח ביקור מום אם מעכב הוא ואם נאמר דמעכב א"כ גם בלא נמצא בעל מום פסול משום דלא בקרו והמשנה אזלא כמאן דאמר דלא מעכב דיעבד.

• אל תלכי ללקוט בשדה אחר [ב, ח]. בעז מבקש מרות שתלקט בשדהו, לפי האמור שהיה מעשה זה ביום שני של פסח, הרי במועד ישנה מצוה מיוחדת לשמח את הלוי, הגר, היתום והאלמנה, ואומר הקב"ה: אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך [רש"י סוף ראה], ואין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים, אלמנות וגרים [רמב"ם מגילה פ"ב ה"ז]. לכן חפץ בועז לשמח לבה של רות וחמותה נעמי במיוחד במועד. [אך לכאורה צ"ל דמעשה זה כבר אחר המועד, דיש איסור קצירה בחול המועד, פרט למקרים מסוימים]. כשאחותי היקרה, מרת פליאה אלבק ע"ה, היתה ילדה, הלכנו עם אאמו"ר לנחם אצל מרן הגרשז"א זלה"ה תנחומי אבלים. לפתע פנה מרן אל אחותי [ושאלה: מדוע שבת אינה מפסיקה את האבלות (כדרך שיום טוב מפסיק אותה). השיבה היא לאלתר: אילו היה כן, לעולם לא היתה אבלות של שבעה ימים. מרן קילס תשובה חכמה זו. אמנם, שבת אין בה שמחה, ומשום כך איננה מפסיקה אבלות, אך רגל מפסיק את האבלות, משום מצוות שמחה שיש בו, ומצוות שמחה של רבים דוחה את האבלות של היחיד [מו"ק יד]. ויש להקשות, מדוע אי אפשר שהרבים ישמחו, והיחיד יעמוד באבלו, ולא ידחה חיוב אחד מפני השני. וצריך לומר שכשיש אדם

מישראל השרוי בצער, הרי זה חיסרון בשמחה של כל הרבים מישראל. לא תיתכן שמחה שלמה אצל יהודי, כשחברו טרוד באבלו, רח"ל. ולפיכך נדחה אבל היחיד, כדי שתהיה שמחת הרבים שלמה. זו גם הסיבה שביום טוב מצווים אנו במיוחד לשמח את הגר, האלמנה, היתום והלוי, משום שכשישנו אדם מישראל השרוי בצער, הדבר מחסר משמחתו הפרטית של כל אחד ואחד מישראל. וזה שפסק הרמב"ם שאין שמחה גדולה ומפוארה כמו השמחה לשמח את העניים בישראל.

נשאלתי אודות איסור "לא תאחר", שהדין הוא שאינו עובר עד שיעברו עליו ג' רגלים. וטעם הדבר, שבימות השנה ייתכן שיאמר: טרוד אני, אבל ברגלים, כאשר ממילא עולה הוא לירושלים, לא יוכל לומר טרוד הייתי, וממילא נטען נגדו מדוע לא הבאת את נדריך. אך זה טעם מוכן לעניין קרבנות הבאים רק בירושלים. ואילו לגבי צדקה, אין טעם זה מוכן, שגם שם הדין הוא שעובר על "לא תאחר" אחרי ג' רגלים (אם אין עניים מצויים לפניו), והרי חובת הצדקה איננה דווקא בירושלים, ומדוע נרחיב לו את הזמן עד שיעברו ג' רגלים? ונראה לומר בטעם הדבר, שביום טוב יש חיוב מיוחד לשמח את העניים, משום שכאשר חסר ליהודי אחד באשר הוא, חסר גם בשמחה הפרטית של כל יחיד, לכן שלושה ימים טובים הם הזמן

המוגבל שלא לאחר מתנות עניים.

כל ישראל ערביין זה בזה, כל אחד ואחד מישראל מחויב לדאוג לקיום מצוותיך של חברו. ושמעתי ממרן זללה"ה, שאין חיוב להוציא ממון עבור ערכות זו, וכל חיובה הוא בלי להוציא ממון. לדוגמא, אין חובה על אדם לקנות אתרוג לחברו. ועפ"ז נשאל, מדוע ביום טוב יש – כחלק ממצוות השמחה – חובה לדאוג לכך שגם הגר, היתום, האלמנה והלוי ישמחו, והרי יש בכך הוצאת ממון לצורך מצווה של חברו, לצורך שמחת יום טוב של חברו. ולאור האמור, אין זו הוצאה לצורך שמחתם שלהם, אלא לצורך שמחתך שלך, שכן שמחתך שלך איננה שלמה אם להם חסר, ולצורך שמחתך שלך אתה מחויב להוציא ממון ולשמח אותם.

אמנם יש יוצא מן הכלל; בהלכות חנוכה כתוב שמי שאין לו – שואל על הפתחים, ונותנים לו כדי שיקיים מצווה, הרי שמוציאים ממון לצורך מצווה שיקיים חברו. וצ"ל שמיוחד הוא נר חנוכה, משום פרסום הנס.

• **מדוע מצאתי חן בעיניך להכרני ואנכי נכריה** [ב, י].

אין כוונת המקרא רק שאומרת היא שאשה זרה היא, אלא כוונתה במילה נכריה היא שגם גרים מהאומה שלי אסורים לבוא בקהל, שהרי מואבית אני. וכמו שפלוני אלמוני חשש לשאתה לאשה כי מואבית היא, כי סבר, שגם הנשים אסורות לבוא בקהל [רש"י להלן ד, א]. [שוב ראיתי בהגר"א ב, ח שכתב כע"ז].

• **ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך**